

Opwarmen voor de Week van de Ethiek

Ethische thema's zijn de jongste tijd niet weg te slaan uit de media. Vaak situeren ze zich ook in de sportwereld. En dus gingen we ons oor te luister leggen bij Evy Van Coppenolle en An De Kock van ICES, het Centrum Ethiek in de Sport. Het duo praatte samen met Netwerk Lokaal Sportbeleid-collega Lien Van Belle over allerlei ethische thema's in de sport én de mogelijke rol van steden en gemeenten hierin. We serveren bovendien een praktijkvoorbeeld uit Antwerpen en keken hoe onze noorderburen met het thema aan de slag gingen. Dat alles als dé perfecte opwarming voor de allereerste Week van de Ethiek van 16 tot 21 mei 2022.

Tom Van Aken
tomvanaken@gmail.com

"ICES bestaat al sinds 2009, maar het duurde wel enkele jaren vooraleer de aandacht voor ethiek in de sport echt toegenomen is", vertelt Evy Van Coppenolle. "Het sneeuwbaaleffect kwam er na de start van de *metoo*-beweging in 2017 en de getuigenissen in een grootschalig project VOICE van onderzoekster Tine Vertommen. In het begin ging het vooral over seksuele integriteit. De getuigenissen van enkele moedige mensen hebben toen veel in gang gezet. Van daaruit is de aandacht voor ethiek in het algemeen gegroeid, ook verder dan seksuele integriteit. Binnen de werking van ICES hebben we uitgebreid naar psychische en fysieke integriteit, maar ook naar andere thema's. Op die manier hebben we werk gemaakt van zaken zoals sportouders, racisme en gender. We merken dat daar meer en meer aandacht voor is. Die aandacht is er zowel in de sportsector als de brede maatschappij, met als direct gevolg dat de werking van ICES stevig gegroeid is de afgelopen jaren."

Evolutie voor het thema bij de lokale sportdiensten

Evy: "We willen de verandering zien waar de sport gebeurt. De sportdiensten en de sportfederaties moeten er samen voor zorgen dat de verandering in de sportclub zichtbaar wordt. Het grote verschil is dat sportfederaties vanaf 2021 decretaal verplicht zijn om te werken rond integriteit, lokale overheden hebben die verplichting niet. Daardoor kregen we een andere snelheid in aanpak van die thema's. Het is nog altijd een grote uitdaging voor lokale overheden om met dat thema aan de slag te gaan. De decretale verplichting voor federaties gaat onder andere over het installeren van gedragscodes, het hebben van een handelingsprotocol en het aanstellen van een aanspreekpersoon integriteit (API). Maar ook over het installeren van een tuchtrechtelijk systeem zodat wanneer het mis gaat de federatie ook een systeem heeft om te gaan sanctioneren."

"Dankzij het werk van de federaties zijn er meer en meer clubs die een API hebben", vult An De Kock aan. "Die clubs volgen dan weer vormingen aangeboden

door de federatie, vaak in samenwerking met ICES. We zien dat er federaties zijn waar dat heel goed loopt zodat er bijna in al hun clubs al een API is die opgeleid is. In andere sporten moet dat nog wat groeien. Als we nu API-opleidingen organiseren, zien we dat die nu altijd goed vol zitten, zeker nu we sinds corona ook online opleidingen aanbieden.”

“ Als een gemeente waarde wil hechten aan ethiek, start dan met het verhogen van de waardering voor clubs die hierrond werken ”

“Sommige federaties beginnen bovendien in te zetten op intervisies, waar volgens mij een lokaal bestuur ook een rol kan spelen. Op zo’n intervisie komen dan een aantal club-API’s samen om enkele cases te bespreken. Hier kunnen lokale besturen een rol spelen door verschillende API’s van clubs uit die gemeente, stad of regiowerking samen te brengen, cases te laten bespreken en mee te geven wat de rol van het lokaal bestuur kan zijn.”

Lien Van Belle vult aan: “Twee jaar geleden is er een traject opgestart om te kijken wat lokale besturen kunnen betekenen in het ethisch verhaal in de sport. De ambitie was onder andere om bij lokale sport- en vrije tijdsdiensten API’s te installeren. VVSG (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten) werd bij die oefening betrokken. Het idee was om het breder te trekken dan sport omdat de meeste van die thema’s breder dan het sportveld gaan, maar vaak ook over jeugd. Het zou dan een beetje absurd zijn om een API voor sport en eentje voor jeugd te hebben op lokaal niveau. Maar het bleek geen evident verhaal. In het najaar is er een opleiding API voor sportdiensten geweest omdat sommige steden en gemeenten daar mogelijk wel klaar voor waren. Andere gemeenten voelen zich daar, zelfs binnen de vrijetijdssector, te klein voor. Maar dergelijke voortrekkers en voorbeelden zijn nodig.”

“De opkomst van die API-opleiding voor sportdiensten was beperkt, maar de deelnemers waren tevreden”, gaat Evy verder. “Maar zoals je zegt is het een ander verhaal dan bij sportfederaties en

in het proeftraject dat je net aanhaalde, was dat de grootste valkuil die ik ook opmerkte. Kleinere gemeenten zagen vaak niet de meerwaarde om een API specifiek voor sport aan te stellen. Logische stap is om het dan samen met cultuur en jeugd te doen, maar dan merk je dat het proces toch de nodige tijd vraagt.”

Rol van lokale besturen op vlak van ethiek

Lien: “Ik denk dat er inderdaad meer mogelijkheden liggen in het sportclubondersteuningsverhaal. Focus daar is om clubs te laten samenwerken rond bepaalde thema’s en dat is net iets toegankelijker. Hoe meer API’s er zijn in de sportclubs, hoe eenvoudiger het wordt om een lokale uitwisseling te organiseren. Een viertal jaar geleden was het idee vooral om ethiek eens als thema aan bod te laten komen in de algemene vergadering van de sportraad. Maar we merkten dat een toelichting van een twintigtal minuten onvoldoende was. Misschien moeten we die mogelijkheid opnieuw oppikken om van het geheel meer een traject te maken met een stukje voor en na. Op die manier zou de rol van de lokale besturen op het vlak van ethiek beter op de kaart kunnen gezet worden.”

Week van de Ethiek (16 – 21 mei 2022)

Elke dag brengt ICES een ander ethisch thema onder de aandacht. Telkens wordt er gemikt op verschillende doelgroepen: sportclubbestuurders, trainers, sportfederaties, club-API’s, federatie-API’s, beleidsmensen Er zijn zowel infosessies als panelgesprekken, workshops, discussie- en uitwisselingsmomenten. Aan het programma wordt nog volop gewerkt. Bedoeling is om de lokale clubs zoveel als mogelijk vertegenwoordigd te krijgen op de vormingen in deze week. Alle info binnenkort op www.ethischsporten.be.

Vaak groene of gele vlaggen

“Ik denk dat we meer club-API’s aan het woord moeten laten”, vertelt Evy. “We willen dit jaar enkele club-API’s interviewen en die getuigenis in de kijker zetten. Zo krijgen de mensen een beter beeld over wat een club-API precies doet. Hier zouden we perfect sportdiensten bij kunnen betrekken. Ik denk dat clubs soms nog drempelvrees hebben om een API aan te duiden omdat ze niet weten wat het is. Veel cases gaan ook over groene of gele vlaggen die op zich wel OK zijn, maar waar enkel bemiddeling of een waarschuwing nodig is. Meer uitleg over het vlaggensysteem vind je via www.ethischsporten.be.”

An: “We merken ook dat het vlaggensysteem meer en meer bekend geraakt. Ook die vormingen, onderdeel van de vorming voor de club-API, kennen meer en meer succes. Het is nu ook breder gegaan dan enkel seksueel grensoverschrijdend gedrag

via het Grenswijs-systeem (beleid rond agressie, pesten én seksueel grensoverschrijdend gedrag: www.grenswijs.be, nvdr). We moeten daar zeker op blijven inzetten. De sportdiensten spelen daarin een belangrijke rol door bijvoorbeeld lokaal onze vormingen te gaan organiseren voor de clubs. Sportfederaties bereiken hun clubs, maar vaak is de connectie tussen de sportclub en de lokale sportdienst sterker. Een andere mogelijkheid is om dit te koppelen aan de subsidiemechanismen en zo weer een stapje vooruit te zetten.”

Specifieke situaties voor zwembaden

ICES organiseert workshops specifiek op maat van zwembaden. Was het nodig om hier iets extra rond te ontwikkelen?

“In de vormingen komen er altijd wel situaties naar voor die specifiek zijn voor zwembaden”, geeft

Ethiek in Antwerpen

Jamal Toualla, aanspreekpunt bij Sporting A voor veilige sportomgeving, risicovechtsporten, kansarmenbeleid en projectenfonds sociaal-sportieve praktijken ziet een evolutie in ethische thema’s in de stad. “Veiligheid is voor ons een prioritair thema in de ondersteuning van onze sportverenigingen. Eén van de voorwaarden om een erkende sportclub te worden in Antwerpen is actief werken aan een veilige sportomgeving voor haar leden. Door middel van de veiligheidsscan behandelen wij verschillende thema’s zoals sociale veiligheid, sportief gedrag, fysieke veiligheid en het voldoen aan wettelijke regelgeving.”

“De API’s komen bij ons onder het luik sociale veiligheid. We stellen een aantal vragen aan onze sportverenigingen om te zien wat zij doen zowel preventief als curatief als het gaat over grensoverschrijdend gedrag. Dat kan gaan over pesten, agressie, seksuele intimidatie en discriminatie. Zo kregen we een goed zicht van de acties die onze sportverenigingen op deze vlakken ondernamen. De vertrouwenspersoon of vrijwilliger die de functie van API op zich nam, kwam de jongste jaren meer en meer aan bod.”

“We merken op dit vlak ook een hele evolutie sinds we hiermee startten in 2014. Vroeger beperkte zich

dat vaak tot het hebben van een huishoudelijk reglement. Als we dat vergelijken met nu zien we een enorme stijging in het aantal verenigingen dat aandacht begint te krijgen rond het thema sociale veiligheid en die de API een structurele inbedding geven in hun organigram.”

“We werken af en toe samen met ICES. Zo was er een geval rond seksuele intimidatie waarin we goed advies gekregen hebben. Verder hebben we de opleiding voor club-API enkele keren exclusief naar Antwerpen gehaald. Zo zorgen we voor een laagdrempeliger aanbod voor onze sportverenigingen. Tot slot volgden onze eigen medewerkers van de dienst sportclubondersteuning de API-opleiding.”

© Nadine Bernard – HC Merode

An als antwoord. “Vaak zijn het de redders zelf en andere mensen die werken in het zwembad die slachtoffer zijn van grensoverschrijdend gedrag. Terwijl het vlaggensysteem algemeen vaak gaat over grensoverschrijdend gedrag tussen sporters onderling of tussen trainer en sporter.”

Evy vult aan: “Voor zwembaden deden we al een traject bij Farys en nu zijn we ook bezig bij LAGO. Soms krijgen we vragen vanuit zwembaden in gemeentebeheer. De zwembadomgeving is een voedingsbodem die anders is dan een sporthal, zeker als het gaat over seksuele integriteit omwille van de kledij. Vandaar dat we ook enkele cases uitwerkten specifiek voor in een zwembad.”

// We willen ervoor zorgen dat de jonge sporter in een zo goed en veilig mogelijk klimaat aan de slag kan //

Intervisie en subsidie

Vorig jaar kreeg ICES de vraag van de handbalfederatie om een intervisie te organiseren voor alle club-API's. Volgens Evy is het dit jaar het plan om twee intervisies te organiseren, toegankelijk voor clubs uit verschillende federaties. “Ik denk dat we die oproep zouden kunnen doen naar steden en gemeenten om dat te doen voor hun clubs, uiteraard ook met begeleiding van ICES.”

An: “Wij raden aan om de club-API ook te communiceren via de website van de club. Op die manier kan een medewerker van een sportdienst een overzicht krijgen van de lokale club-API's.”

“We kunnen het ook omgekeerd bekijken”, gaat Lien verder. “Eigenlijk moet de sportdienst die informatie ook hebben en moet ze die bij de clubs opvragen.”

Evy: “Bij ICES breken we er een lans voor dat het hebben van een club-API ervoor zorgt dat je een grotere waardering krijgt in het subsidiereglement. Ik denk dat dat de essentie is van elk integriteitsbeleid. Als een gemeente waarde wil hechten aan ethiek, start dan met het verhogen van de waardering voor clubs die hierrond werken.”

Lien: “Op vele plaatsen is ethiek ingevoerd door het ondertekenen van de Panathlon-verklaring, maar daar is het vaak bij gebleven. Het is ook niet evident om het in de praktijk aan te pakken, de thema's zijn niet de meest evidente om over te praten. Het is niet altijd eenvoudig om dat bij een lokaal bestuur als thema te zetten.”

“Op dat moment is het goed om terug te denken aan de personen voor wie je het doet”, besluit An. “Uiteindelijk willen we ervoor zorgen dat de jonge sporter in een zo goed en veilig mogelijk klimaat aan de slag kan. Als casemanager zie ik cases binnenkomen waaruit blijkt dat dat nog lang niet altijd het geval is. Het recente onderzoek van Tine Vertommen bevestigt dat. Er is echt nood aan een beleid hierrond.”

Van pesten tot fairplay

“We zijn met het thema pesten in 2014 gestart, met de TOP-campagne, Time Out tegen Pesten”, gaat An verder. “We hebben die nu nieuw leven ingeblazen door alle acties daarrond opnieuw onder de aandacht te brengen. We hebben een gloednieuw doeboek gemaakt rond pesten, voor jongeren van tien tot twaalf jaar. Nina Derwael en Nico Vanhole (bekend van Helden op Ketnet) hebben dat mee ondersteund. Heel veel sportclubs kopen het aan en federaties verspreiden het. We hebben alle steden en gemeenten aangeschreven en de stad Antwerpen kocht voor al haar clubs met leden in die leeftijdscategorie het boekje aan (zie ook kaderstuk).”

“Een ander thema waar we mee bezig zijn is fairplay. We hebben lang rond het thema sportouders gewerkt, het gedrag van ouders ten opzichte van hun kind, de trainer, de club ... We gaan dat nu breder trekken. Onder andere het thema gelijke speelkansen komt ook aan bod. Ook op het thema 'gender en seksuele diversiteit' willen we de komende tijd extra inzetten. Hoe kan je als sportorganisatie gendersensitief gaan communiceren? Hoe staat het met de verdeling man-vrouw in de besturen van de sportclubs?”

“De aanvragen voor vormingen zijn in 2021 ongelofelijk de hoogte ingegaan. Er zijn zeker nog mogelijkheden om samen te werken met lokale besturen of bovenlokale samenwerkingen. We hebben niet alleen vormingen voor club-API's in ons

aanbod, maar voor trainers en bestuursleden. We hebben op onze website de toolkit voor sportclubs staan waarmee clubs aan de slag kunnen om beleid te maken rond grensoverschrijdend gedrag. Daar vind je templates die je snel en eenvoudig kan aanpassen aan de clubcontext.”

Evy: “Een lokaal bestuur kan bijvoorbeeld een vorming aanvragen over de toolkit voor al haar sportclubs en ICES kan die geven. Dat kan zowel live als online. Ons doel is dat lokale besturen dit zeker mee hoger op de vormingsagenda voor sportclubs gaan zetten.”

Handreiking voor gemeenten: Grensoverschrijdend gedrag en normstelling in de amateursport

In Nederland zette de organisatie Movisie, het kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken, het thema ethiek in de sport op de kaart. Zij deden een onderzoek en publiceerden een handreiking, een korte handleiding. We praatten hierover met Amma Asante, medewerker van Movisie.

“Het onderzoek bestond er uit om met sportverenigingen in gesprek te gaan over grensoverschrijdend gedrag omdat we merkten dat er daarover een gebrek aan kennis was en omdat er een handelingsverlegenheid was om om te gaan met grensoverschrijdend gedrag binnen sportverenigingen. Na drie sessies met een aantal verenigingen van vijf gemeenten zagen we een aantal vermoedens bevestigd: de bespreekbaarheid en herkenbaarheid waren complex en het was niet altijd duidelijk wat gedaan moest worden. Het was niet zozeer dat er een gebrek was aan informatie, maar eerder de hoeveelheid aan informatie. En het gebrek aan experts om hen bij dat proces te begeleiden. Onze conclusie was dat we de gemeenten moesten alarmeren dat hun verenigingen ondersteuning nodig hadden. Op die manier is de handreiking ontstaan voor de gemeenten. Inmiddels is ook een bijpassende handreiking gemaakt voor sportclubs en verenigingen.”

“Wij hopen dat door het aandragen van zo specifiek en concreet mogelijke kennis de gemeentes en verenigingen dit verder gaan oppakken en vertalen naar hun eigen ondersteuningsbehoeften. In Rotterdam werd er al een actief netwerk georganiseerd rond de clubs met experts en beleidsmakers die de clubs ondersteunen. Clubs in Rotterdam zullen dan ook wel een andere behoefte hebben dan clubs in een gemeente waar nog niet zo’n actief ondersteuningsnetwerk is. Opvallend was dat sommige gemeenten aangaven dat er voor dit thema geen tijd of prioriteit was. Ik hoop wel dat deze gemeenten op die manier wakker geschud zijn.”

“Omdat grensoverschrijdend gedrag in zoveel verschillende gedaanten voorkomt, wil ik gemeenten en clubs meegeven om er telkens heel specifiek naar te kijken. Bekijk zowel de verschillen als overeenkomsten met andere gevallen en scheer niet alles over één kam. Belangrijk is zeker om aandacht te hebben voor de machtsverhoudingen, zeker als het over sport met minderjarigen en kinderen gaat. Dat maakt het bespreekbaar maken nog moeilijker dan bij volwassenen.”

Je kan de handreiking raadplegen via www.movisie.nl.